

F85
1914

მ. ა. ნიკოლაძე

F

№ 22

1 თბილისი 1914 წ.

საქართველოს
საზღვრო-საგარეო
მინისტროს ბიუროს მიერ

წლიური ფასი

== 3 მან. ==

ქოველ კვირეული საზოგადო ეკონომ.

ფიური და სალიტერატურო შუახალი

წელიწადი მისამე

ცალკე ნომერი 5 კაკ.

რედაქცია ღიაა 9-3 საათ.

მისამართი: თბილისი, Габаевский пер. № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპოზიტის: თბილისი კლდე.

ს ა რ ჩ მ ვ ი:

1. კროვნული უძღურება. — შალვა ჯ — ძისა.
2. „სახალხო გაზეთი“ და ჩვენი დაწესებულებანი. — რ. გ — ესი.
3. თაყადაშვილის მუუჩეობა. — ალ. სარაჯიშვილი-სა.
4. უკანასკნელი ამბები.
5. რა ხდება სათავად-ახსნაურო გამნაზიაში. — * * -სა.
6. ჰარტიული თუთიუშება. — დ. კახრადისა.
7. ქართველები აჭყარეს, ქართველებს ჭერანს. — Legatus ისა.
8. ჰარისულის წერაღი. — დ. ლ — ძისა.

ჩვენს რედაქციაში გამოფენილია ოთხი სურათი

== ცნობილ მხატვარ გ. ი. გაბაშვილისა.

„სალამო საქართველოში“, „ხმისურთა ბრძოლა“,

„კველი ივერიელი“ და „ქალი ყურძნით“. ==

მათი დათვალიერება მსურველთ შეუძლიანთ

უფულ დღე დღის 11—2 სანათამდის.

ეროვნული უძლეობა და მისი სამი სახე

II

სიტყვიერების ონტოლოგია ერთი სერიოზული პრობლემათაგანია, რადგანაც სიტყვიერება, როგორც რელიგია, არ არის აღმოცენებული მექანიკურ ცდათა ნიადაგზედ. დღეს თუ ვსარგებლობთ, მაგ. ისეთი ტერმინოლოგიით, როგორც „ქრისტიანული რელიგია“, „მაჰმადიანური“ და სხვა, ეს მხოლოდ იმიტომ, რომ ამ სიტყვებით ვახასიათებთ რწმენათა სისტემას და არა იმიტომ, რომ თვით ზემოხსენებულ რელიგიებს—ჰყავდეთ თავისი ავტორი, ესევე სიტყვიერებასაც არა ჰყავს შემქმნელი პიროვნება. რელიგია-ინტეგრალური მთლიანობაა რწმენის სფეროში და როგორც სისტემას, შეუძლია დასაბამი მიეცეს რომელიმე პიროვნების ზეგავლენით. სიტყვიერების ონტოლოგია, ამავე თვალთაზრისით, ეკუთვნის მეტაფიზიკურ კატეგორიას და მის გარკვევაში მეთოდოლოგიურ საშუალებას სუსტი სამსახური შეუძლია გაგვიწიოს. ცხადია ერთი მხოლოდ, რომ სიტყვიერება აღმოცენებულია უმთავრესად სულიერ განცდათა ნიადაგზედ, ფსიხოლოგიურ სარჩულზედ, რომ მას საძირკველად ედვა ადამიანის სოციალური ბუნება და აუცილებელი საჭიროება გრძნობათა გაზიარებისა. არც ერთ დროს და არავითარ პირობებში, პიროვნებას როგორც ფსიხო-ფიზიოლოგიურ მთლიანობას, არ შეეძლო თავისივე მსგავს პიროვნებათა გარეშე მიეღო ყოველმხრივი და ნორმალური განვითარება, და ეს ძირითადი თვისება ადამიანისა იყო კიდევაც მიზეზი, რომ პიროვნებათა ურთიერთობაში აღმოცენებულიყოს საჭიროება ერთგვარი ფსიხიური კავშირისა მწუხარების და მხიარულებისა, ტანჯვისა ან ნეტარების გაზიარებისა და აზისათვის აუცილებელი შეიქმნა ნიშანი, სიმბოლო. სიტყვას თანა სდევს სახის ცვლილება; შეკუმშვა სახის კუნთებისა, დანაოჭება პირის კანისა, თვალთა მხიარული ან მწუხარე მეტყველება, იმის და მიხედვით თუ სიტყვის ობიექტად რა არის მწუხარება თუ მხიარულება, და სიტყვაც იმდენადაა ლამაზი, რამდენადაც იგი სავსებით ახასიათებს ან საგანს, ან გრძნობას, რამდენად იგი შრეტავს თვით საგნის ან მოქმედების შინაარსს. სიტყვის კომპოზიცია, რიტმი, უნდა შეესაბამებოდეს

იმ გრძნობას-შთაბეჭდილებას რომელსაც ახდენს ჩვენზედ გარედან მოდენილი ძალა. მნიშვნელოვანია იმის ნათლად გარკვევა თუ რამდენად შეესაბამება სიტყვის კომპოზიცია თვით მოქმედებების რიტმს ან შთაბეჭდილებათა სიძლიერეს, მაგრამ სიტყვასა და მის გამომწვევ გრძნობის შორის არსებობს ერთგვარი ჰარმონია; ამის მაგალითები ბევრია. როგორც ზევითა ვსთქვით, სიტყვიერების ონტოლოგიის გამოგონება და მისი მეცნიერული მეთოდებით გაშუქება თითქმის შეუძლებელია, რადგანაც იგი თავისებურ მეტაფიზიკურ კატეგორიას ეკუთვნის, მაგრამ ჩვენ მიერ აღებული საკითხის გასაშუქებლად ის ჭეშმარიტებაც საკმარისია, რომ სიტყვიერება, არ არის აღმოცენებული რომელიმე პიროვნების მექანიკურ ცდის ნიადაგზედ, რომ იგი გამომწვეულია თვით ადამიანის სოციალური ბუნებით და მისი დასაბამი ღრმად არის ჩამარხული პიროვნებათა ფარული შინაარსის განვითარების ისტორიაში. უარის ყოფა ნებისა, მასისა ან პიროვნებისა სიტყვიერების შექმნაში, თავის თავად მიგვითითებს იმ გარემოებაზედ, რომ იგი ფსიხოლოგიური რეფლექსი არის შეუმეცნებლად წარმოშობილი და ეს არც ისეთი შემცდარი აზრია. ხშირად ხდება, რომ სჯა-ბაასის დროს ნახმარ სიტყვას არა სდევს ასოციაცია, წარმოდგენა სათანადო ობიექტისა, ან და ხშირად გრძნობას, ჩვენში აღძრულს, ვერ ვნათლავთ რაიმე სახელით და რომ მექანიკას, ნებას, ძალა შესწევდეს ასეთ უხერხულობას თავიდგან ავიცილებდით; მაგრამ მაგარიც ის არის, რომ ნების უძლეობა და რეფლექსის სისუსტე უღონოდა გვხდის და არ გვაძლევს საშუალებას მთელ გრძნობათა რიგს, შესაფერი სახელი მოუძებნოთ. როდესაც გრძნობა სჭარბობს მის მიერ გამომწვეულ რეფლექსსა ამ შემთხვევაში სიტყვას, მაშინ უენონი ვხდებით, და როდესაც სიტყვა სჭარბობს გრძნობას, მაშინ შედეგად მივიღებთ ყალბ პათოსს! ერთი სიტყვით, აქაც ისეთი თანაბრობაა, როგორც ესთეტიკაში, რომლის მიხედვით ფორმისა და შინაარსის თანახმობა სილამაზეა, შეუთანხმელობა კი—სიმახინჯე.

არა ნაკლებ ყურად საღებია მეცნიერებისაგან მიღებული ჭეშმარიტება, შესახებ სიტყვიერების პირველ ყოფილ ფორმისა. უკვე დამტკიცებულია, რომ ლირიკა პირველი ფორმაა სიტყვიერებისა, რასაც ანტიკებს ის გარემოება რომ, ლექსად ლოცულობდნენ უძველეს დროში დმერთთა წინაშე. მაგრამ ლირიკა ხომ განცდათა მუსიკაა, რომელიც ითხოვს

განხორციელებას ლექსის წყალობით, და ამ რიგად ფარული მუსიკა, უნო, ხორციელება ხმათა მუსიკაში, მათ შორის დაურღვეველი თანხმობაა, სიქეტრია. მაგალითად, ჩვენ მიწის მუშა გლეხ-კაცობაში ბევრი თემური ჩვეულებაა დარჩენილი, მაგრამ განსაკუთრებული ყურადღების ღირსია ის, რომ, ჩვენმა ხალხმა შექმნა საამდროვო პოეზია, რომლის ობიექტად მისი მარჩენალი მიწა აიღო და უკმა საკმევლად თავისი იმედი-უიმედობა, მწუხარება-მხიარულება, ტანჯვა და ნეტარება. ამ პოეზიაში ჩართულია მუსიკაც, საგალობელი მელოდიაც: სიმღერა მკისა და თოხნის დროს, ურმული, და სხვა; ყველა ეს ლექსები ეკუთვნიან განსაკუთრებულ ხალხურ პოეტურ ქმნილებათა ციკლს, რომელთა საკვირველ თვისებას ის შეადგენს, რომ შესაფერ მოძრაობის გარეშე, მათ ეკარგებათ მნიშვნელობა. ამ ლექსთა კომპოზიციას, საუცხოვოდ არის შეზავებული მოძღვრლის მოძრაობასთან, ყოველი მისი რითმა შეეთანხმება მოძრაობის რიტმს; ყოველი პაუზა მუშაობის დროს აუცილებელი წინამორბედია პაუზისა თვით ლექსის რითმაში და მხილველის თვალწინ იშლება სურათი, თუ რამდენად შედუღებულნი არიან ერთმანეთში ლექსი და მომქმედი პიროვნება და თითქმის სისხლის მოძრაობაც, გულის ცემაც ჰარმონიულად არის შეთანხმებული ლექსის ყოველივე სიტყვის რიტმთან. ძლიერ შორს წაგვიყვანს საკითხის უფრო ვრცლად დახასიათების სურვილი და ამისათვის შევჩერდებით უკვე მოყვანილ მაგალითებზედ. სად უნდა ვეძიოთ იმპულსი ხალხური ლირიკის შექმნასა? პიროვნებათა მექანიკურ შემოქმედებათა ცდაში, თუ ფსიხოლოგიურ განცდათა სფეროში? ცხადია, ამ უკანასკნელში, რადგანაც, ვიმეორებთ, ყოველივე სიტყვას წინ უსწრებს გრძნობა-შთაბეჭდილება, გამოწვეული რაიმე ძაულის ზეგავლენით, რომელიც ითხოვს განსახიერებას, და სიტყვა მისი ხილული სახე არის, მით უფრო ჭეშმარიტი და ნამდვილი, რაც უფრო სიტყვის რიტმი და კომპოზიციას შეესაბამება და უახლოვდება გრძნობასა და შთაბეჭდილების კომპოზიციასა და რიტმს. ლირიკა, ლექსი კიდევ გამშაა მთელ რიგ გრძნობათა.

მექანიკა სიტყვიერებაში იგივე არის, რაც ფოტოგრაფია მხატვრობაში: სუსტი, უძლური ფარულ ფერადთა და ხაზთა ჰარმონიულ შეთანხმების ვადმოცემაში. სიტყვა შედგება გრძნობისა, მისი მუსიკალური გამოძახილი და მთელი ერის სიტყვიერება კიდევ მისი უულრმესი შინაარსის დამკანონებელი.

არა ნაკლებ საკამათო და ბუნდოვანია საკითხი იმის შესახებ თუ, რა მიზეზით მოხდა საერთოდ სიტყვიერების ჯგუფებად დაყოფა, განცალკევება, ძირითადი მათი ცვლილება. დღეს მარტინოვი მთელი დედამიწის თვალუწვდენელ ზურგზედ, არამედ ძლიერ განსახლვრულ ს-ვრცეზედაც სცხოვრობს რამოდენიმე ეროვნული ჯგუფი, რომელთა სიტყვიერებაში, ენაში, გარდა უმნიშვნელო ერთი მეორეზედ გავლენის ნიშნისა, არავითარი მსგავსება არ არის, მაგრამ იმის მიზეზით რომ ჯერ ერთი ბევრი რამ ხელს არ გვიწყობს და მეორე, რადგანაც ჩვენს პირდაპირ მიზანს არ შეადგენს ერთა დიფერენციაციის საკითხი, არ შევხებით ენათა სხვადა სხვაობის წარმოშობის ისტორიას, ვიტყვი მხოლოდ რომ, ენათა სხვა და სხვაობა ბევრით იყო დამოკიდებული იმ ეტნოგრაფიულ პირობებზედ, რომელშიაც განვითარდა და გაიზარდა ესა თუ ის ერი. რა თქმა უნდა, გარეშე ეტნოგრაფიული პირობებისა სხვა ბევრი მიზეზიც უწყობდა ხელს ეროვნულ დიფერენციაციის პროცესს, მაგრამ ჩვენ ჯერ-ჯერობით დავკმაყოფილდებით იმის განმარტებით თუ რა გავლენას ახდენდნენ, ბუნებრივი პირობები სიტყვიერების შექმნაზედ. როგორც, ვსთქვით, სიტყვას და სიტყვათა კავშირს წინ უძღვის გრძნობა-შთაბეჭდილება, რომელიც ახასიათებს და თვითხასიათდება სიტყვით, მაგრამ შთაბეჭდილებათა გამომწვევი მიზეზები სავსებით პიროვნების ფარულ არსში არ თავსდებიან და პიროვნების გარეშე მყოფ მიზეზებსაც თავისი გარდუვალი მნიშვნელობა აქვთ გრძნობათა გამომწვევაში. ლამაზი პეიზაჟი მხილველის გულში იწვევს აღტაცებას, სიხარულს, ნეტარებას. წყნარი, მშვიდი ზღვა, ოცნებას და იღვას სიძლიერისას, შემოდგომის ჟამს გაფცქენილი ტყის ხილვა იწვევს მწუხარებას, მოწყენას, იღვას სიკვდილისას, სიღარიბისას; ერთი სიტყვით, ჩვენს გარეშე გაბნეულ ობიექტების ხილვას თანა სდევს ჩასახვა მთელ რიგ გრძნობათა და წარმოდგენათა, რომლებიც ინაკვთებიან შემდეგში სიტყვის საშუალებით, რადგანაც სიტყვასა და გრძნობას შორის ჰარმონიული კავშირი არის. „ნელად მოდელავს, მოდუღუნე მტკვარი ანკარა, და მის ზვირთებში კრთის ლაქვარდი ცისა კამარა“ ან და „მორბის არაგვი არაგვიანი, თან მოსძახიან მთანი ტყიანი“, თვით ამ სიტყვათა მუსიკა -- „მოდუღუნე“, „მოდელავს“, „ანკარა“, „თან მოსძახიან მთანი ტყიანი“, საკმარისი არის, რომ სურათი ცოცხლად გამოისახოს ადამიანის თვალწინ, იმდენად აღებული თითოეუ-

ლი სიტყვა განმარტებაა ცხადი და უტყუარი, საგნის თვისებისა. განა ამ ლექსებში არ იხატება მთელი განუზომელი სიძლიერე ეროვნული ენის თავისებურობისა? განა სტიქია შთაბეჭდილებისა არ ეთანხმება ენის სტიქიას? და რატომ ხდება ეს, თუ არ შთაბეჭდილებისა და მის გამომხატველ ფორმის შორის მჭიდრო მთლიანობისაგან! შოთას განუზომელ გენიოსობის, მის ზღვა გრძნობის; ღრმა აზროვნებისათვის საჭირო იყო სახელდობრ ქართული ენა, რომ მასში ჩასახული სახეები, გრძნობანი, მაღალ ფორმებში ჩამოყალიბებული იყვნენ.

რომ გრძნობამ ტანი შეისხას, ხილული შეიქმნეს, ამისათვის საჭირო არის პროცესი, რომ ობიექტი გრძნობის გამომწვეველი და თვით გრძნობა შესდუღდნენ, შესისხლხორცდნენ და ამ საკვირველ შეერთებიდგან იშვას მათი სიმბოლო — სიტყვა; და ამ აუცილებელი პროცესით იხსნება ის, რომ ყოველი ერის სიტყვიერება დაუსაბამ-დაუსრულებელ ცვალებადობას განიცდის. მთელი ერის სულიერი სიდიადე, სიღრმე შემეცნებისა და სიძლიერე შემოქმედებისა, სავსებით დამოკიდებული არის იმაზედა თუ რამდენად ენა, წარმოშობილი მისი შინაგანი მოთხოვნებით, შეთანხმებულია იმის ფსიხიურ ცხოვრებასთან. ენას არა აქვს კლასიური სახე და არც რომელიმე სოციალურ კლასსა აქვს თავისი საკუთარი ენა, იგი თანაბარი კუთვნილებაა ერთისა და მეორისა. არავითარი საკაცობრიო ინტერესები არ მოითხოვენ ენათა თავისებურობის მოსპობას, რადგანაც ეს დარღვევა იქნებოდა იმ კანონისა, რომელზედაც არის დამოკიდებული ყოველი ერის ნორმალური და ყოველმხრივი განვითარება. ტყუილად სცდილობენ იმის დამტკიცებასაც, რომ კაპიტალი, რომელმაც დაარღვია გეოგრაფიული საზღვრები. ვითომ არ დაინდობს არც ეროვნულ თავისებურებას, რადგანაც ისტორია ცხადად მოწმობს, რომ ეკონომიურ დაბალ საფეხურიდან უფრო მაღალ საფეხურზე გადასვლას თანა სდევს ეროვნებათა თავისებურობის განმტკიცება; რის მაგალითებსაც საკმაოდ იძლევიან ეკონომიურად წინ მდგომი გერმანელები, ფრანგები, ინგლისელები და სხ. ესეც რომ არ იყოს, კაპიტალიზმს არა სდევს ანტინაციონალური ტენდენცია და თუ გინდ რომ სდევდეს კიდევ, ნუ თუ მარტო კაპიტალიზმით ხასიათდება დღევანდელი კაცობრიობის ყოველ-მხრივი არსებობა? ენა რომ მექანიკურად შექნილი იყოს, იმის დაკარგვა არ დააზიანებდა ეროვნულს ტანს, თუ გინდ მხოლოდ იმიტომ რომ ორგანიული კავშირი

არ ექნებოდა მასთან, მაგრამ მაგარიც ის არის, რომ, როგორც ზევითა ვსთქვით, ენა არ არის შედეგი კერძო პიროვნებათა ცდისა არც სწვისაგან შექნილი საშუალება; იგი შინაარსიდან და მისი ფსიხიური სახის სიკვდილი მშობნიდან დასდესა ენასა ჰკარგავს, იმის შემოქმედებითი უძლურება ხასიათდება ენის წაბილწვით და დაკნინებით.

„რა ენა წარხდეს, ერიც დაეცეს...“

შალვა ჯ — ძე.

„სახალხო გაზეთი“ და ჩვენი დაწესებულებანი

უკანასკნელ წლებში „სახალხო გაზეთი“ თითქო ჩვენი საზოგადოების „ოფიციალად“ იქცა და ოპოზიციონერობის მაგიერ, ყველა საზოგადო დაწესებულებაში იცავს მმართველობის პოზიციებს. ეს ფრიად სიმპტომატურია, რადგან ამ ეპოქადა ყველა დაწესებულებაში თბილი და საპატიო ადგილებიც მათ „თანამგრძობთა“ [ხელშია და თავისი თავის კრიტიკა პრაქტიკულ, ტაქტიკურ და ანგარების აზრსაც მოკლებული იქნებოდა... რა უყოთ, რომ ამით მისი იდეური ოპოზიციონერობა იჩქმალება და ყველა საქმის სიდუხჭირეს იგი ხელს აფარებს.

მოვიყვანოთ რამდენიმე მაგალითი. შარშან წერაკითხვის საზოგადოების გამგეობა ყოველ კრიტიკის გარეშე იყო, რადგან მთელი მისი ნამოქმედარი იმდენად აბნეული წარმოგვიდგა, იმდენად სულუბრალო შეკითხვასედაც არ იძლეოდა პასუხს, რომ თვით გამგ. წევრებს ერთმანეთის არა ესმოდაა რა. უკანასკნელმა გარემოებამ იქამდის მიაღწია, რომ თავმჯდომარემ განაცხადა: «ამისთანა გამგეობასთან მე მუშაობა არ შემიძლიანო» და „სახალხო გაზეთმა“, როგორა გგონიათ, რა აღნიშნა კრების შესახებ: გამგეობა დიდი მოხსენებებით და საქმის კოდნით მიდის ხოლმე კრებებზედ და კრების წყალ-წყალა ორატორები კი საქმეს აფუჭებენო. იმიტომ გახდნენ გამგენი მცოდნენი და ოპოზიცია წყალ-წყალა, რომ დღეს სახალხოელები შეადგენენ გამგეობას და ოპოზიციას რა-სახალხოელები.

ასევე იყო რასაკვირველია სათავად-აზნაურო გიმნაზიის კრებებზედაც. გარეშე მდგომს, ობიექტიურს ადაძიანს თვალში შეეჩხირებოდა ის უნუგეშო მდგომარეობა, რომელშიაც ჩაცვივდნენ სკო-

ლის ხელმძღვანელი, რომელიც სულ უბრალო საკითხებიც კი ვერ გამოერკვიათ და როგორც უფალს შეპაღალადებდნენ თავად-აზნაურობას: ის მოგვცემა, ის გვიშველის და თვითონ კი ხელი არ გაუძრევიათ საქმისათვის... ამაზედ „სახალხო“ (?) დაბეჭდა ასეთი საზოგადო აზრი, რომელიც რუსები რომ იტყვიან: НИ КЪ ЧЕМУ НЕ ОНЯЗЫВАЕТЬ: კრიტიკა კი არ არის საჭირო, არამედ სიყვარულით დახმარებაო; და მოსიყვარულე დახმარება იმაში გამოიხატა, რომ იგივე „თავისიანების“ პოლიტიკა გაამეფეს, რის შედეგები წრეულაც დავიანხეთ

წრეულ „სახალხო გაზეთი“ იმეორებს თავის ტრაფარეტულ სიტყვას: „ქართული გიმნაზია საჭიროობს მოსიყვარულე ადამიანის მეგობრულ, დარბაისლურ დახმარებას და ჩვენც ღრმათა გვწამს, რომ ქართველი საზოგადოება გამოსძებნის ასეთს ადამიანებს“, კიდევ სიყვარული და დახმარება იმ გამგეთ, რომელთაც სიკვდილის პირს მიიყვანეს ჩვენი საერთო alma mater... ეს სატყვიო, და საქმიო კი... საზოგადოებამ (?) ეძებოს მოსიყვარულე ადამიანები და მოსიყვარულე ჯორჯადე-გოგოლაშვილებმა ზიდონ უღელი მოსიყვარულე მდივანებთან ერთად, რადგან შინაურობაში, სიყვარული სკოლისადმი, შეიძლება შევცვალოთ ხოლმე სიყვარულით „თავისიანებისადმი“.

მაგრამ ესეც არ იყოს, „სიყვარული“, „მხარის დაქერა“, „მეგობრობა“, — ეს განყენებული ცნებანია და კონკრეტულად არსებულ სკოლას კონკრეტული ზომებითა სჭირია, დახმარება და არ შეიძლება ერთხელ მაინც წამოსცდეს „სახალხო გაზეთს“ თუ რა ხასიათისა უნდა იყოს და როგორ მიმართული ის ცვლილებანი, რომელნიც სჭირია ჩვენს გიმნაზიას ისევე, როგორც ჩვენ სხვა დაწესებულებათ.

გადავიდეთ ახლა ბანკზედ. წრევანდელმა კრებებმა დაამტკიცეს არამცთუ მოუმზადებლობა რწმუნებულთა კრებისა საქმეების ცოდნაში, არამედ, რაც უფრო სავალალოა, სრული მოუმზადებლობა ბანკის ხელმძღვანელებისაც, მაგრამ „სახალხო გაზეთი“ უკანასკნელს გზას უჭკვევს და კრების ოპოზიციას ატეხს მებსა. რასაკვირველია, ჩვენ ვერ გამოვალთ დამცველებად იმ ოპოზიციისა, რომელიც სიტყვების რახა-რუხით ჰფარავდა საქმის უცოდინარობას, მაგრამ „სახალხო გაზეთს“, როგორც ეტყობა, აბრუნდი მოსვლია: უმეტესობა ამ მორახარუხე ორატორებისა — მათი „თანამგრძნობელი“ იყვნენ; და თუ ისინიც არ დაინდეს, ალბად მეტად დაჯაბნულ-

ლები არიან სახალხოელნი საქმის ცოდნის და იდეის მსახურების გარეშე მდგომ პირობებით, რომ ასე ხელს აფარებენ ბენკის ხელმძღვანელთა სისუსტეს. ეს პირობები იგივეა, რაც სკოლაში, მწიგნობ. გ. საზოგადოებაში და ყველა სხვა დაწესებულებაში: ან საპატიო, ან თბილი ადგილები, ან სხვა ანგარება; იმ პრინციპის მიხედვით, რომელიც გამოაცხადეს სახალხოელებმა არ. ჯ — შვილის პირით არჩილ ჯორჯაძის ცხოვრებიდან გასვლის შემდეგ: ყველგან და ყველა დაწესებულებაში უნდა დავიკავოთ ადგილები, რომ ცხოვრებაზედ გავლენა ვიქონიოთ. და აკი ვხედავთ ამ გავლენის მკერმეტყველურ შედეგებს.

რომ ბანკის მაგალითი ცარიელ სიტყვად არ გეჩვენოთ, მოგიყვანთ მოკლედ, მომხდარ „აზრთა გაცვლისას“, კრებისა და ხელმძღვანელთა შორის. იმ მრავალ საკითხთა და შეკითხვათა შორის, რომელნიც აღიძრნენ კრებაზედ, „სახალხო გაზეთმა“ ამოგლიჯა მხოლოდ ერთი: რატომ ადრე არ იბეჭდება ანგარიშები და მოხსენებანიო. ეს შეკითხვა სრული სამართლიანია, რადგან მისი მიზეზი ის გულგრილობაა, რომელსაც გამგეობა იჩენს ყოველწლივ: ანგარიშებს დროზედ არა ბეჭდავს და არ უგზავნის გასაცნობად რწმუნებულებს. მაგრამ საყვედური ამ შეკითხვაზედ, გამგეობის მაგიერ, „სახალხო გაზეთისაგან“, მიიღო კრების იმ წევრმა, რომელმაც ეს შეკითხვა შეიტანა... იმიტომ რომ იგი სახალხოელი არ იყო. ეს მცირედი, ახლა დიდ საკითხებში.

გამოიკვა მაგალითად, რომ აღმოსავლეთ-კავკასიაში არამცთუ არა მატულობს გირავნობათა ჯამი, არამედ კლებულობს კიდევ; გამოიკვა რომ განჯა-ერევნის გუბერნიები იმისდა მიუხედავად რომ იქ მეურნეობა დღითი-დღე ინტენსიურ ხასიათს იღებს და ბევრს ფულსა თხოულობს — ჩვენს ბანკს არაფერი არა აქვს გაცემული და ამაზედ გამგეობა ასეთს პასუხებს იძლეოდა განუმარტებლად: რა ვქნათ, კლებულობსო, რა ვქნათ, ალბად ფული არ უნდათ და არცა თხოულობენო.

თუმცა ზედამხედველ კომიტეტს თავის მოხსენებაში ნათქვამი აქვს, რომ ბაქოში საჭიროა განყოფ. გახსნა, თუმცა შ. მესხიშვილმა ისიც ბრძანა, რომ ბაქოს აგენტურა გროშად არა ღირსო, თუმცა კრებისაგან ისიც გამოითქვა, რომ განჯა-ერევანში საჭიროა ვიყოლიოთ აგენტები, დამფასებლები და სხ. მაგრამ გამგეობა ბატონ თავმჯდომარის პირით, მარტო ილიმებოდა და დასაბუთებულ პასუხს არაფერზედ იძლეოდა.

დასაბუთებული პასუხი მარტო ერთ შემთხვევაში გავიგონეთ: როცა შეეკითხნენ და უსაყვედურეს გამგეობას, ჩვენი გირავნობის ქალაქდები რად ეცემიან ფასშიო, ან რატომ საზოგადოთ არ იზრდებიან თვალსაჩინოდ ოპერაციებო, მან უპასუხა: ეცემიან და რა ვქნათ, და რაც შეეხება ოპერაციების ზრდასაო, ვის მოვახვიოთ ჩვენი გირავნობის ქალაქდები, როცა მათ ეხლა შპალერის ფასი აქვთო. ეს გახლდათ **ახხნა**.

აი ასეთს და სხვა მნიშვნელოვან ნაკლებს, რომელთაც ადგილი აქვს ჩვენს ერთად-ერთ ძირითადს ეკონომიურს დაწესებულებაში და რომლებზედაც შემდეგ წერილში მოგახსენებთ, „სახალხო გაზეთი“ ყურადღებას არ აქცევს და პირიქით უკოჟინებს ოპოზიციას: უაზრო შეკითხვები რად შეგაქვსო.

რ. გ.

თავადიშვილის მეურნეობა ამ ასის წლის წინად ¹⁾

დავით თარხნიშვილი თავის მეზარანდუმში იმასაც არ იფიქრებს რაც სასამართლოებში სიარულით ჯაფა გაუწევია და ხარჯი მოსვლია.

იბ. ქ. როგორც ამ მართებლობაში, ისე მეფეთ დროიდან, ყოველს საჩივარში მე მქანუბია მსგავლობა და (ჩემს ძმებს?) არ მოუსვამთ ერთი კალამი. და თუმცა უწინდელს ჟამში მაგდენი ხარჯი არა იქნებოდა რა, გარნა აწ ცნობილ არიან ყოველნი, რომ გორსა და ქალაქს სიარულს რა ხარჯი მოუნდება ჩემისთანას კაცს. ზირველს მამულის საჩივარში რაც დამხარჯვია ან შალი, ან თეთრი და ან ხაღიჩები, — ჩემს საკუთარს თავზე დანახარჯს გარდა, — ან მწერლისთვის, ან მკარზისთვის, ერთ კალამად ვიტყვი, ნივთებითურთ, თორმეტ თუმანს, დიდთ მცირედ.

ლდ. ქ. ქალაქს ორჯულ დაიდვა ჩემი საკუთარი თეთრი ანულებიად: ერთხელ თოთხმეტი თუმანი და მეორეთ ოცდახუთი თუმანი.

იე. ქ. ჩუკბ (1822) წელს აქეთ მაუწუკეტულ არის ჩემი სასამართლოს ადგილს სიარული, შრომა და ხარჯი. იქნება კიდევ დახარჯული საოჯახოთ, რომლისაც თქმა გაჭირდება, თუთხმეტ თუმანდინ.

რმ. ქ. გარდა ამისა ოცდაორი წელიწადი არის ჩე-

მისთანა კაცის სასამართლოს ადგილს სიარული. აღრიცხეთ, ბევრს ჩუ იტყვიან, სამსა და ოთხს კაცზე და ხუთს ცხენზე ხაკლები არა მყოფია. ამისთვის ოთხი წილი გამორიცხეთ და მეხუთედი დარჩენილი ოთხი წელიწადი მაინც დადგება. ჭეშმარიტად ვიტყვი, რომ შვიდი თვე ტაშევის (რტიშევის) დროს აბილისში თითო-ექვსი მეხარჯებოდა. რადგან შვიდი ცხენიც მუგანდა და იმ გზებით არ დაბოლოვდა საქმე და დღეში რომ ჩვენებურკ ადვრიცხა, მანათზე ხაკლები არ დამეხარჯებოდა, მცირეს ვიტყვი, წელიწადში ოცდათხუთმეტი თუმანი და ოთხის წლისა შედგება ასომთავი თუმანი. ჩემი ჯამაგირიც ამას უნდებოდა და რასაც სხვას ვშოობდი, ისიც ამაზედ მეხარჯებოდა.

ქ. რაც ოჯახის საქმეზე და უმის საქმეზე ან ერთ თუმნობით, ან წვრილად, ან ღერბოვის ქაღალდზე და შროსტოვის ქაღალდზე, და თუ ვისთვისმე მიმიცია რამე, იმისი აღრიცხვა არ შემოიღიან და არც განვაცხადებ. ჩემი ძმების სინიდასმა იცის.

ქ. ჩვენი მამულის წიგნები რაც დასამოწმებელი იყო, მე იმერეთს ვიყავ შთავრობისაგან გაგზავნილი, და უჩემთ არც ერთმა ძმამ არ შეატანა. თუ ჩემს ძმას (რომელს?) ზოლიციით არ მოეთხოვნა, ვუღარც კი შევიტანდიო. ოთხას წიგნდინ გადავარჩიე, თავისის რიცხვებით ღერბის ქაღალდებზე დავსწერე და შევიტანე. რაც ამაზე შრომა მივიღე, ჩემმა ძმამ დიმიტრიმ იხილა. ჭეშმარიტად, თვალები იმითა წამიხდა.

ქ. გვარგუნებისა და შთამოების ჩის შეტანა იყო, და უშრომლად არც ეს იქნებოდა. მე შევიტანე, რომ არც ერთს არ მეუტყვია, დიმიტრის მეტსა. და თუ დაიხარჯება რა ამისთანაში ახლა ეგვლას ეტოლინება ან ღერბის ქაღალდი და ან სხვა.

ქ. ზემოთ რომ სწერია, მამიჩემის დროს თექვსმეტი კომლი კაცი დამხვდა ახალქალაქს. იმათში ორი ამოსწულა, ხალხა ცხრანი გაურათ მაკმატენ და ამთგანნი სამი კომლი ერთაწმიდას იღებენ. და მე გაველ ჩემის სახლიდან ჩუბ (1802) წელსა და ჩემს ძმებს დაუგდე სამოცდა ხუთი კომლი კაცი მარტო ახალქალაქში, კავთისხევსა, თუღად გორსა და ერთაწმიდას გარდა. და ხაბახტევი ათას რუას სამს წელსა ავაშენე, რომ ის ამ რიცხვში არ ურეკია. და ამ სამოცდახუთ კომლს რომ ვამბობ, შიგ ირიცხებიან შემევიდრენიც და მოყვანიდნიც.

გე. ქ. ამავე ჩემი გასვლის წელს დაუგდე ჩემს ძმებს ზვარი და ბადი, შიგ ზვარში შემოობილი ჩარდასი ქუდიფრანგი, რომელზედაც დამეხარჯა ოცდახუთი თუმანი.

ქ. ამავე ზვარში ოთახი კარგი და ბასელი გუთიუ-

¹⁾ იხ. „კლდე“ № 20 და 21.

უღის, გუთნუდი თავისის მუხრით. თნი ზედი გუთ-
ნის იარაღი ღვედებით და სხნისებით, საკუთღებით.

ქ. შვიდას-რუასი კოდი ჰერი შეტ...

ქ. ქვევრები ღვინით სავსე, ეს თვით ლუარსაბმაც
იღის, რომ ბესარიონმა იმ წელს ტანისამოსის ფასათ
ღვინო გამოძარტვა. ის ღვე არის და ეს, რომ უმანა
ვის რას უმისხურებთან არ ვიცო, აღარც შეორე წელს
გუთნუდი ჰევენდათ, აღარც გუთნის იარაღი. და შერე
დაიწვეს შეურიღის გუთნებით ხუნა და თესვა და თუმცა
შეურიღის გუთნებით უწინაც ვხნამდით, მაგრამ გუთნუ-
დი დიდით შემწე იყო და არა თუ სხვას შემოკვანიო
მდღეღნი იუვნენ, შემოკვანილიც აღარ შეინახეს.

ქ. ჩემს შან უოფნაში შეთრის საქორწილას შეტი
თუორი უმაში არ გაწერილა და არც ჩემს დროში არას
საჭირბისათვის ხუთა თუმ.ნი ჩვენს უმაში არ მომეკრე-
ფოა, არც ჩემთვის და არც სხუისთვის, ავინიერ სარ-
წევისა, რომელიც ავით გლეხთ მიეცემოდა.

ს. ქ. შემდგომად ჩემის გასვლასა და მთავრობის
სამსახურის ჟამს. რადესაც ან სუღში შეველ და იშერეთ
(ს) ვიმსახურებოდი, დაიწყო აუთრის კრეფა ჩუგ (1803)
წელს თორმეტის თუმსიდ მ ოც თუმნამდინ, ოცდაათამ-
დინ, და ორმცისა და სამცც აუძნამდინ, თვინიერ ს-
ქორწილასა, (ცოტას?) ვიტევი, რომ შედგეს ორას
თუმნამდინ.

ქ. დაწვეს ცხენების წართმევა გლეხთ სრულიად,
რომელიც ლუარსაბს ეცოდინება ვის რამდენი წაურთმე-
ვია. ამასთან სხვა და სხვა რიგი შეწუხება და ჩაცვიდნენ
ჯალს ქვეშ, რომელიც მე დავრჩი უსარგებლო უმისაგან
და აწ გამოშვლებული და ვაღით სავსენი უნდა მომეცეს
ესოდენისა ღვაწლისა მოქმედსა. მასამართლეთ გამანჯონ
თუ ამაში მერგებოდეს რამე და აგრედვე ვიტევი, მაშის
ჩემის დროს ექვსი კაკა კულუჩი არ აიღებოდა, მაგრამ
მე ასეთი შეღავათი და მივიღებოა მიუეც; რომ რაც მე
ვენახები დავაკეთებინე, იღებენ იმათგან ორასს კოკა კუ-
ლუხს და ზოგა კიდევ განხარტანტეს შეწუხების გამო.

ქ. ოთხი ხოდაბუნი გამოვიტანეთ სანიურით, და
სამართლით. ვის მიუღია შრამა მოვიკითხეთ, თუ შირვე-
დადვე მე არ დავიწვე იმ ხოდაბუნების ზოფსა.

ქ. შეორეთ დაიწვეს ამ მმართველობაში, გამოვი
ტანეთ ოც და თექვსმეტის დღის ხოდაბუნი, დღიურის ზო-
მით რომელიც სამს ხოდაბუნად იხუნის.

ქ. დაკარგული მამული რვა დღისა გზირიშვილსა
ცაღქალამიძეს ეჭირა და გამოვართვი.

ქ. ნოსტეს ჭვარის ხუციშვილის მამული გამოკ-
ხენინე და დაუსდე.

ქ. ახაშნის მამული როგორ გავაწვრცელე და რო-
გორ გამოვჩენინე, თვადით სხანს რადეჩის დაღას ვი-
ღებო.

ქ. ოძისის მამული ბეციას დროსვე იმის კაცის გამო-
ვჩენინე, რომლისთვის ის კაცი მანძულად მიღწეულით კოშ-
კზე ჩამოვკვიდა ბეციამ, რათ დააწერინსო.

ქ. ბატონმა შეფე ირაკლიმ თუფაჩუჭუჭუნიკობის
ამ სახით: რადგან ფარნაოზის წიღობა ^{მეც} ^{მეც} ^{მეც} ხატელში
ეწერა, გიბოძეთ, მაგრამ ფარნაოზსაც უნდა ვგვიითხეთათ.
შეორეს წელს ფარნაოზმა წაკვართვა და ამისთვის მე
ფარნაოზს ვკახელ, სურამის ციხე რომ აიღო. ამ საქ-
მეში მოეფობით სხვანი ბატონიშვილნიც მოვიმდურე და
შეფაშააც გავერიე, ამისთვის რომ თელადგოარის დრა-
მატა შეორეთ მე ავიღე დემურჩასლში. *) ამაზედ რაც
დაიხარჯა შეიძლება სახელდაბ განცხადება.

ით ჯ. ქ. ნოსტეს რომ აშენებდნენ, ამისთვის
მთხავეს რომ სახელმწიფო ღვინო ვიუიღო და მოიხმა-
რონ. ის ღვინო თვით ჩემის ძმის ლუარსაბის უწევბას
ქვეშე ღ იყო მივეც ჩემი საკუთარი თუთრი ფული ცხრაშე-
ტი თუმანი და რვა მანეთი, იმ დროს რომ ჯერ ჩემი
ცოლმეილი ჩემს ქვეყანაში არ მომეყვანა.

ამით თავდება დავით თარხნიშვილის შემორანდუმი.

შართლაც, საკვირველი მხნობა და პრაქტიკული
ნიჭი გამოიჩინა დავით თარხნიშვილმა, რომ მუსდლო
ასეთის მიუღლით შრამა სახლისა და უმა და მამულისა-
თვას, მეტადრე იმ აშლილობის დროს, როცა უოველი
უარათი და შეურჩეობა გაჭირვებული იყო და მოგება
წარამეჟათა და აკლებით — გაადვილებული და საქება.

მოელის საუყურის განმავლობაში დაქვეყნული სახლი
და მამული თექვსმეტის წლის დავითს ჩაუბარებია და
დაუღადავის მომჭირნეობით თან და თან აუშენებია; მა-
შინდელის შეურჩეობის საფუძველი და ძალა, — მიწა და
უმა, — შეუქნია და გაუმრავლებია უოველგვარის დონისძი-
ებით; აუგია და მოუწევიო სახლ-კარი; გაუმსენებია ბადი
და ვენახი; გაუმართავს მარხები, წინქვილი საკირე, სამ-
ღებრო; როცა საჭირო იყო სასამართლოებში და სხვა-
გან სიარული, უველგან წამდგარა დაუცავს ოჯახის ინტე-
რესები. ამდენის ამავით დავით თარხნიშვილს თავისი ს-
ხლი იქამდის მიუუკანია რომ სიმდიდრით იმისი სწარო
„გამოდმა მხარში“ არ იღოვებოდა. და ამ ძნელს საქმე-
ში დავით თავის ძმებისაგან ხელისშეწყობის მაგიერ მტ-
რებლობისა და გათუღანგვის შეტი არა უნახავს რა.

შესანიშნავია დავით თარხნიშვილის „ტკბილი ბა-
ტონ-უმობა“, რომლითაც იმას ისე თავი მოაქვს. რას-
კვირველია, ეს „ტკბილი ბატონ-უმობა“ მისის კაცთ-
მოუყარეობისა და კულ ხვილობისაგან როდი წარმოდგე-
ნილა, ეს იყო მხოლოდ მისის პრაქტიკული ჭკუის ან-
გარიში. როგორც გონიერი ბატონი კარგად უველის და
ზოგავს საქანელს, რომ უფრო სარგებდახად ამუშაოს,
ისე დავით თარხნიშვილი ტკბილად ეზურებოდა და კარ-

*) ბორჩალოში.

გად ინახავდა თავის ემებს, რომ უკეთ ემსახურნათ და უკეთესი „ხარჯის გამდებელნი“ გამხდარიყვნენ. თუკი დავით ისეთის დაჟინებით იმეორებს თავის „ტობილ ბატონ-უმობას“, სჩანს რომ იმის დროსაც ეს უბრალო სა-მეურნეო ანგარიში ბევრს არ ჰქონია შეგნებული.

ასეთი იყო ცხოვრება და მოქალაქობა მინბაშის დავით თარხნიშვილისა.

✱

მაგრამ მინბაშს ცხოვრება მარტო მეურნეობასა და სამსახურში რაღა გაუტარებია. — თავის დროს თვალტანდასა და „ლამაზ ქაჩრიანს დათუას“ სიფვარულის ყვა-ვილიც. მოუკრეფთა ამას ამხელს ერთი სააშკარა ბარათი მისს ქალაქებში ნაპოვნი. ეს საიდუმლო ბარათი ერთი საცოდავო, ხელისგულის ოდენა, ქალაქია, იმდენჯერ შეკეტილი, რომ მასრამი ჩაეტეოდა. ბარათი ხელმოუწერელია და ადრესად აზის მხოლოდ ორი სიტყვა: „ჩემს ხელმწიფეს“, მაგრამ ხელსა და მარჯთწერაზედ ეტყობა, რომ მისი დამწერი ნასწავლი და ოჯახის ქალი უნდა უოფილიყო. ხელი და ქალაქი მოწმობს აგრძელებს, რომ ბარათი უნდა ეკუთვნოდეს მეოფრამეტის საუკუნის ოთხმე-ციან წლებს, როცა დავით თარხნიშვილი იქნებოდა 20—30 წლის ჭაბუკი.

მამყავს ეს საუცხოო ნიმუში ძველებურის აშოკობისა.

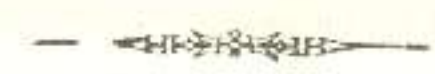
„ჩემი გულის მიუცდილებლო სატრფოვ და სიხარულო, ჩემო ხელმწიფევ!

ვიშ, შენი ჭირიშე! მე ასე ვფიქრობდი, რომ ჩემი მსგავსი უბედური ტას ქვეშეთ ადარავინ არის, რადგან თქვენგან მწვალობლობის უიმედო ვიყავ. ვიშ! რადგან ეს სიხარული მადირსე, სიცოცხლე! რომ შემწიფალე და ჩემთვის უღირსი ბძანება შესმა, მაშ ასე ვიტყვი, ქვე-უნა ჩემია და სიხარუნავი აღარა მაქვს რა. ჩემო დიდებ-ბავ, არ გეჭირებოდათ შენდობის თხოვნა. შენ ნუ მო-მიკვდე, ამაზე უფროც რომ მტანჯო, ჩემს გულს თქვე-ნი მოშორება არ შეუძლოს. ეგებს ამან კი დამაკრთას არამც მომატებულის ერთგულებით და ტრფიანლებით შე-გაწუხოთ, სიცოცხლე! ასე წელიწადი რომ ვიცოცხლას, თვალთ დასინახავთ რომ გეძებოდეთ, მაინც ჩემი გუ-ლი ტრფიანია და რაა გინდათ ჩემი გამოცდა? კაია, გახატვალე! შენის მძეენიერის თვალის ჭირი შე, ნუ მომ-კვლავ. შენ ნუ მომიკვდები, გონება აღარა მაქვს. რომ გავგიჟდე, ხომ ცოდვია! ნეტა ერთი წაში მისცა ჩემს გულს მოსვენება, რომ თქვენთან არ იყოს და არ გმტ-რფოდე! ჩემო სიხარულო, აუ მადირსებ სიხარულს და გაძაბედნიერებ, ამის უკეთეს დროს კვლავ ვეღარ დავა-ხელებთ. მე ფანჯარასთან გახდები, მობრძანდი, თავს

შემოგველე. არა ადამიანი არ არის, შენმა მზემს, და არცა ვინ შეიტყუას. სინთელი ესაება, ამაზე ნუ და-რთებით. ვაქშამს მე ადრე მოვტანინებ და ვინც ეს წიგნი მომიტანს თქვენი ისევე გამტანებთ და მო-გახსენებ დროს და მობძანდი, შენც მოვტანო ხელ-მწიფევ, შემწიფალე! შენ ნუ მომიკვდები; გულა მიკახ-კალებს. ასე შეგონია ტუფილია და არ შედიარსება თქვენი ნახვა. ამისთვის მაინც იხებთ, წიგნს გახვევით სასი-ამოგნოს, სიცოცხლე!

ასე ამიკობდნენ ჩვენი დიდი დედები...

ალ. სარაჯიშვილი.

უკანასკნელი ამბები

ამ დღეებში რედაქციას მოუვიდა მოსკოვიდან ექვსი თუმანი (60 მან.), შემდეგის წერილით:

„მოსკოვის ქართულ საზოგადოების“ გამგეო-ბა, გიგზავნით ამასთანავე ექვს თუმანს, შეგროვილს ხელმოწერით საზოგადოების წევრებ შორის. ილია ჭავჭავაძის სახლის გამოსასყიდათ, და უმორჩილე-სადა სთხოვს პატივკემულ რედაქციას ჟურნალ „კლდისას“ გადასცეს ეს ფული ილია ჭავჭავაძის სახლის გამოყიდველ კომისიას.

სრულის პატივისცემით, ხაზინადარი დასახე-ლებულ საზოგადოებისა: ნ. ხორავა.

რედაქციისაგან: ეს ფული უკვე გადაეცა კო-მისიას, რომელიც მადლობას უბნის მოსკოვის სა-ზოგადოებას.

— —

ქართლ კახეთის თავად-აზნაურობის კრება.

დღეს 11 საათზედ დანიშნულია საგანგებო კრება ქართლ-კახეთის თავად-აზნაურობისა. განსა-ხილველია საგნები:

- 1) 1913 წლის ანგარიშის განხილვა და 1913 წლის ხარჯთ-ალრიცხვის დამტკიცება.
- 2) კახეთის რკინის გზა.
- 3) საადგილ-მამულო კომისიის რეორგანიზა-ცია.
- 4) მიწების შეძენა თბილისში თბილისისა და ბა-ქოს მაზრაში.
- 5) განსაკუთრებულ ფონდის დაარსება ახალი საქმისათვის (სანადგლო ფულის 15%-საგან).

თბილისის საად.-მამულო ბანკის კრებაზედ რწმუნებულებმა გამოიტანეს შემდეგი რეზოლიუცი-

ები: მიენდოს ბანკის ზედამხედველ კომიტეტს, და გამგეობას რწმუნებულთა მიერ არჩეულ პირებთან ერთად:

ა) გამოიკვლიოს მიზეზები თუ რად შემცირებულია გრძელ ვადიან სესხების გაცემა აღმოსავლეთ კავკასიაში და რად დაცემულა ბანკის გირავნობის ქალაქების კურსი.

ბ) მიღებული იყოს ზომები, რომ ქ. ბაქოში ყოველთვის ყოფილიყოს — დამფასებელი და, თუ საჭიროა ბაქოს აგენტურა გადაკეთებული იყოს ბანკის განყოფილებად.

გ) გამონახული იყოს ყოველ გვარი საშუალება, რომ ბანკმა გაუწიოს ბრძოლა ახლად მოვლენილ ძლიერ მეტოქეს „დონსკოი“ საადგილ-მამულო ბანკს, რომელსაც გორის მაზრაში დაუწყვია თავისი მოქმედება და სხვა მაზრებშიაც აპირობს გადასვლას.

დ) ეთხოვოს ქართლ-კახეთის თავად აზნაურობას რათა საჭირო ზომები მიიღოს, რომ „დონსკოი“ ბანკისთვის აკრძალული იყოს უკანონო მოქმედება და სესხების გაცემა თბილისის და ქუთაისის ბანკების რაიონში. ამ საკითხების გამოსაკვლევად და ზომების მისაღებად არჩეული იყო კომისია ნ. კაცისაგან — ი. ბარათაშვილის, პ. გედევანიშვილის, ა. ყანჩელის, შ. მესხიშვილის და ვ. დემიძისაგან.

სამწუხაროდ ყველა არჩეულნი მარტო იურისტები აღმოჩნდნენ და მათ შორის არც ერთი ფინანსისტი. ასეთი ცალმხრივი არჩევანიდიდ საკითხების გამორკვევა-გამოსწორებაში ვერაფერი თავდება რომ ბანკის საქმეებმა უფრო ინტენსიური ხასიათი მიიღონ.

საინტერესო წერილი. გაზეთ „კავკაზის“ მე-118 ნომერში დაბეჭდილია საინტერესო წერილი ცნობილ სომხის მოღვაწის გ. გ. ევანგულოვისა ამ სათაურით: „კავკასიის ადმინისტრაციული გადამიჯვნა“. წერილი საერთოდ ეხება ამ საკითხს, რომელიც ამას წინად წამოაყენა ჩვენმა ჟურნალმა „ამიერ კავკასიის გუბერნიების გადამიჯვნის პროექტის“ სახით.

წერილი ევანგულოვისა მეტად დიპლომატიურია, მაგრამ ნათლად გვიმტკიცებს იმას, რომ ჩვენ არ ვცდებოდით, როდესაც ვამტკიცებდით იმ „პროექტის“ სომხის სამხარეულოდან გამოსვლას. ბევანგულოვის სიმპატიებიც ამ „პროექტის“ მხარეს იხრება. თუმცა, ვიმეორებთ, ევანგულოვი მეტად

„სპარსულად“ უვლის ამ მწვავე საკითხს და დიპლომატურ ექსტრემით, ხსენებულ პროექტს სცდილობს სომხური ნაციონალური ელფერი აბზოროს.

მეტად სიმპტომატიურია, რომ წერილი მოთავსებულია ადგილობრივ მთავრობის ოფიციალურ ში გაზ. „კავკაზში“. რას ნიშნავს ეს? მაგრამ ამ წერილს შემდეგში დაწვრილებით შევეხებით.

არჩევნები სათავად-აზნაურო სკოლაში თავ-მჯდომარის ამხანაგად დ. ჩოლაყაშვილის მაგიერ, რომელმაც უარი განაცხადა, ამოირჩიეს ექიმი გ. მაღალაშვილი. კომისიის წევრებად: ს. ბაქრაძე, ვ. ვაჩნაძე, ი. გამყრვილიძე, ა. მირიანშვილი და სხ.

რა ხდება სათავად-აზნაურო გიმნაზიაში

წარსულ წერილში, ჩვენა ვწერდით, იმ გრძნობათა და ეინთა შეტაკებაზედ, რომელიც აფორიაქებდა აკადემიურ ცხოვრების სასურველ წყნარსა და გონიერ მსვლელობას. დღევანდელ წერილში საჭიროდ მიგვაჩნია შეჩერება იმ საკითხებზედ, რომელთა გარშემო იყო ატეხილი ეს უხამსი ბრძოლა და რომლებთანაც თითქო არაფერი კავშირი არ უნდა ჰქონოდა.

დავიწყეთ თუნდა იქიდან, რომ პედაგოგიურ საბჭოს და გამგე კომიტეტს, თითქო როგორც სიბნელის ქურუმებს, სურდათ განედევნათ სასკოლოსამოსწავლო საქმეებიდან, — მოწაფეთა მშობლები; და ეს მაშინ, როცა თვით რუსეთში და თვით მთავრობისაგანაც კი აღიარებულია სასურველად და კანონიერად მშობლების უფლება პედაგოგიურ საბჭოში მონაწილეობაზედ.

მაგრამ ნურავინ იფიქრებს, რომ ასეთი რეაქციონური ნაბიჯი და მაზედ გამოთქმული მშრალი, უარყოფითი რეზოლიუცია რითიმე დასაბუთებული ყოფილიყვეს ლოდიკურად.

ჩვენ მოწმენი გავხდით ერთის მხრით მშრალის განცხადებისა გამგეთაგან, რომ მათ „უარყოფით მოვლენად მიაჩნიათ“ მშობლების ჩარევა პედაგოგიურ საქმეებში და მეორეს მხრით ულოდიკო და შეურაცხმყოფელი ახსნა ამ წინააღმდეგობისა მშობელთა მიმართ, რომელმაც ბ-ნ გ. ნათაძეს სიტყვებში ბარბაროსულ უდიურობამდც მიაღწია. ბ-ნ პედა-

გოგს ჰკონია, რომ პედაგოგიურ საკითხებში არ არის ისეთი მხარეები, სადაც ყოველ მომაკვდავსაც შეუძლიან თავისი საღი მსჯელობა იქონიოს და დაავიწყდა ის გარემოებაც, რომ მშობელთა წრეში არიან და ირჩევენ ხოლმე უფრო მომზადებულ და ინტელიგენტურ ძალებს. ზოგჯერ იქნება უფრო ინტელიგენტურს, ვიდრე ის პედაგოგები, რომელნიც ამ ცნებისას მარტო სახელს ატარებენ. ბ-ნს ნათაძეს დაავიწყდა ისიც, რომ საღ გონებიანი მშობელი დაინტერესებულია არა მარტო საკუთარი შვილის საკითხით, არამედ საზოგადოთ პედაგოგიურ საკითხებითაც და განსაკუთრებით იმ სკოლაში, სადა... НЕ ВСЕ ОБСТОИТЬ БЛАГОПОЛУЧНО.

ჩვენ მივხვდებოდით ასეთ წინააღმდეგობის მიზეზს, როდესაც სკოლის საქმე იდეალურად იყვეს დაყენებული და უფიცი მშობელნი კი თავის ჩარევით საქმეს აფუჭებდნენ, მაგრამ როდესაც სკოლა იმ ხარისხამდეა ჩამოწეული, რომ აღარავის აკმაყოფილებს, გარდა თვით ბ-ნთ პედაგოგებისა—მშობელთა მოსიყვარულე გული და თვალი იმის თავდები მაინც იქნება, რომ შვილებს არ დაუმახინჯებენ სასწავლებელში.

ბ-ნ ნათაძის სიტყვაზედ განგებ იმიტომ შევჩერდით, რომ გულახდით მარტო იმანა ბრძანა ერთად, ჩვენი სკოლის მეთაურთა სულისკვეთება. იგი იმ აბსურდამდეც მივიდა რომ არითმეტიკული ანგარიში დაიწყო: მშობელთა წრეში თერთმეტი პირია და ყველას რომ ხმა მივცეთ, შეიძლება ისეთი მდგომარეობა შეიქმნეს, რომ პედაგოგიურ საბჭოს სხდომებს მარტო 10 პედაგოგი დაესწროს და მშობლებმა დასტარბონო. ჩვენ გაგვაკვირვა ასეთმა ანგარიშმა და ზოგმა კრებაზედვეც აღნიშნა ესა. თუ 50 მასწავლებლიდგან პედაგოგიურ საბჭოს მარტო ათი დაესწრობა, ალბად არც იქნებიან დაინტერესებულნი საქმით და ასეთი საბჭო დასაგმობია ერთის მხრით და მეორეს მხრით მით უფრო მეტი საბუთია იმისათვის, რომ თერთმეტმა დაინტერესებულმა მშობელმა დასჯაბნოს. ესეც არ იყვეს, რატომ უნდა ვიფიქროთ (თუ ბ-ნ ნათაძის შეხედულობას არ შევითვისებთ მშობლებზედ), რომ 11 მშობელი უთუოდ ანტი-პედაგოგიურ დასკვნას გამოიტანს რომელიმე საკითხზედ. და თუ მათ მსჯელობაში სიმართლეს და საღი პედაგოგიკის კანონები არ დაირღვევა, რატომაც არ უნდა აჯობონ იმ პედაგოგებს, რომელნიც თავის უგულობით ჰქმნიან ისეთს მდგომარეობას, რომ მშობლები იძულებულნი გახდებიან—ჰკუთასწავლონ. ესეც არ იყვეს, პე-

დაგოგიური საბჭო თუ კი მშობლებს უტოვებს უფლებას გამგე კომიტეტთან ჩივილისას, უფრო ადვილი არ იქნებოდა იმ შემთხვევებში, როცა ათი ბრძენი პედაგოგი დაინახავს, რომ თერთმეტი უფიცი მშობელი საქმეს აფუჭებს. ამოიწვიოს საკიდევ ორიოდე კაცი პედაგოგიურ საბჭოსი და ხმის უმეტესობა მშობელთა — გააბათილოს?

მაგრამ, რასაკვირველია ასეთი დასკვნა პედაგოგებს ამაზედ არ მოსვლიათ, რადგან მათ უარყოფით მსჯავრში მშობლებისადმი ლოლიკას ადგილიც არა ჰკონია. ამას ამტკიცეს თუნდა იმავე ნათაძის სიტყვა: რა უნდა გააკეთონ მშობლებმა პედაგოგიურ საბჭოში, მარტო „ფიზიკურად იღებდნენ მონაწილეობასაო“ (физическое участие) და სთქვან ხოლმე: ჰო, თუ არაო?!

ასეთი ცინიზმით მოპყრობა მშობლებთან სხვა არ იყოს რა უხერხულია იმ ახალგაზრდა მასწავლებლისაგან რომელიც მოწადინებულია (?) მომავალშიაც ადგეს არჩეულ საქმეს და რომელსაც ეს გალანძღული მშობლები აბარებენ თავიანთ შვილებს.

მერე მთელი ღრმა აზროვანი სიტყვა წარმოთქმული იყო ქართულ გიმნაზიაში, ქარვეულ მასწავლებელისაგან—რუსულად, იმისდა მიუხედავად, რომ რამდენჯერმე სთხოვეს: ქართულადა ბრძანეთ, ზოგს არ გვესმის რუსულიო. ასეთი „უტყუარი“ საბუთების შემდეგ მშობელთა წინააღმდეგ, კრებამ თითქმის ერთხმად უარჰყო პედაგოგიურ საბჭოს და გამგე კომიტეტის დიდგენილება და მშობელთა წრეს მიენიჭა ხმის უფლება, ისევე როგორც სხვა გიმნაზიებშიაც.

როგორც შემდეგ გავიგეთ, პედაგოგიურ საბჭოს და გამგე კომიტეტის რეზოლიუცია მშობელთა წრის შესახებ, რომელიც უკუაგდო საზოგადო კრებამ, გამოტანილი ყოფილა სხდომაზედ ერთი ხმის უმეტესობით.

მეორე საკითხი იყო — მეოთხე მოსამზადებელ განყოფილების გახსნა. თუმცა პედაგოგიურ საბჭოსა და გამგე კომიტეტს შუა როგორც ეტყობა, დიდი უთანხმოება ყოფილა ამ საკითხზედ, ისე რომ სამ-ოთხ ჯგუფად დაყოფილიყვნენ კიდევ, მაგრამ კრებას წარედგინა ის მოსაზრება, რომ „მეოთხე განყოფილება საჭიროა რუსული ენის უკეთესად დაყენებისათვის“. ამ საგანზედ ორი საათის განმავლობაში ლაპარაკობდა მჭერმეტყველურად რამდენიმე ორატორი, მათ შორის ქართული გიმნაზიის დირექტორიც, და მართლაც, დამსწრეთ, ბ-ნ ლამბაშიძისა არ იყოს, არ იცოდნენ სად იმყოფე-

ბიან: გადამგვარებელთა, თუ გადამგვარებულთა ბანაკში. ქართულ გიმნაზიაში სწყდებოდა საკითხი, როგორ უკეთესად გაარუსონ ბავშვები; ის ბავშვები, რომელთაც, ბ-ნ ჯავახიშვილის გამოკვლევით, უმაღლეს სასწავლებელში გადასვლისას, ათასიდან, მართო ოცდაათმა იცის ქართული. ქართული გიმნაზიიდან ვერ გამოდიან ქართულის მკოდნენი, ქართულად მოაზრენი, ქართულად მოანგარიშენი და ერთი ყოფილი პედაგოგი ამ გიმნაზიისა და აწ ყოფილი გამგეობის წევრიც, გვეუბნებოდა: ჩვენ ბავშვებს უნდა ვასწავლოთ, რომ რუსულად აზროვნობდნენო.

რუსეთმა თავისი დალი დაგვასვა და აწ თამამად შეუძლიან რუსიფიკატობაზე ხელი აიღოს, რადგან შინაკაცი უფრო ადვილად მოსპობს თავის ენას და აზროვნებასაც, ვიდრე უცხო, გარეშე.

ზოგი რჩეობდა მეოთხე განყოფილების გახსნის მაგიერ, პირველი განყოფილების პირველ ნახევარ წლიდანვე დაეწყოთ რუსული ენის, ან რუსულ ენაზედ სასწავლებელი გაკვეთილები, ზოგი... და ამათში გაშავებული ბაქრაძეც: რუსული ენის მასწავლებელთა გაუმჯობესებას, რადგან ყველამ იცის, რომ ქაჩალი კარგი ექიმი იყოს, თავის თავს უშველიდაო. ერთი სიტყვით, თავის მტვრევა იმაზედ იყო ქართულ სკოლასა და საზოგადოებაში, თუ რა ზომებით გავარუსებთ უკეთესად მოწაფეებსაო.

კრებამ ამ საკითხებშიაც თითქმის უნდობლობა განუცხადა პედაგოგებს და გადასწყვიტა არჩევა კომისიისა, რომელიც საზოგადოთ გამოიკვლევდეს სკოლის მდგომარეობას და ამ საკითხის აღძვრის მიზეზსაც.

აღსანიშნავია ისიც, რომ მეოთხე განყოფილების ავტორები, სხვათაშორის იმასაც ამბობდნენ, რომ ამ განყოფილებაზედ ფული არ დაიხარჯებო მეთი, რადგან თვითონ აანაზღაურებსო, შეგირდების სწავლის ფასით. ასეთი ზღაპრები ბევრი გაუგონია ქართველ საზოგადოებას, როცა რამე ქართული საქმე იწყობა, მაგრამ თვით სათავად-აზნაურო სკოლის ხელმძღვანელნი ყოველ წლივ ამტკიცებენ და ჩივიან რომ, რამდენიც უნდა ჩააყაროს თავად აზნაურობამ აწ არსებულ სკოლასაც, მაინც ვერ აუვა და თუ კიდევ წაუმატებენ კლასებს, მაშინ მეთი საბუთი ექნებათ იყვირონ: რასა ბრძანებთ, ამოდენა სკოლა, ამოდენა მოწაფეები და ნუთუ არ უნდა გაგვიხადოს თავად-აზნაურობამ მიცემული სუფსილია 150,000 მან. მაინც, რასაც უეჭველია სულ ახლო მომავალში ექნება აღგილი.

შემდეგ აღძრული იყო საკითხი ქალთა სკოლაზედ, რომელის ნომავალი გეგმა შეიმუშავა საგანგებო კომისიამ. ჩვენ არ შეუღებვით ამ გეგმის კრიტიკას, რადგან მას დაკვირვებით ვაწარმოებთ სკოლა და არა ისე ზერელე წაკითხვა, როგორც ეს მოხდა კრებაზედ, მაგრამ არ შეიძლება ეხლავე არ აღინიშნოს, რომ პროგრამმა იმაზედ ფართოა, რისაც ჩვეულებრივ შეთვისება შეუძლიანთ მოსწავლე ქალებს.

კრებამ სასურველადა სცნო სწორედ ამ გეგმის მიღება... რადგან მახედ მსჯელობა თითქმის არა ყოფილა. ჩვენ მოვისმინეთ მხოლოდ ფანტასტიური პლანები ბ-ნ ვ. რცხილაძისა, თუ რა კარგი იქნებოდა, რომ თავად-აზნაურობამ საბურთალოს მიწები დაუთმოს საშუალო-სამეურნეო სკოლას, რომელსაც დასჭირდება არც მეთი, არც ნაკლები, როგორც... სამოცი ათასი თუმანი ერთდროულად და სამოციათასი მანეთი ყოველ წლიურად.

კრებაზედ იყო ასეთი შემთხვევა: ქალთა გიმნაზიის გამგისათვის, რომელიც ორას თუმნამდის იღებს ჯამაგირს, მოითხოვეს ჯამაგირის მომატება. ამაზედ, რასაკვირველია წაახალისეს ვაჟთა გიმნაზიის ხელმძღვანელებმა, მაგრამ მაინც საჭირო იყო თავდაჭერა. მგონი მთელ საქართველოში არ მოიძებნება ისეთი ქალი, რომელიც ორას თუმნამდის იღებდეს ჯამაგირს და ლაპარაკი მომატებაზედ, მერე ისეთ სკოლაში, რომელსაც ქველ-მოქმედებით ინახავენ, ცოტა არ იყოს უბერხულია. ამ ჟამად, ჩვეულებრივ გულუხვმა საზოგადოებამ, უარი განაცხადა ასეთს მომატებაზედ.

თითქმის ყველა საკითხის გადაწყვეტიდან, ამნაირადა სჩანს, რომ საზოგადოება გულისყურით მოექცა სკოლის საქმეს, დაინტერესდა მისი ბედით, მაგრამ ჯერ კიდევ ვერ მიუგნია იმ გზისათვის, რომელსაც შეეძლოს საქმის მთლად გამობრუნება.

იქნება ჩვენცა ვცდებოდეთ, მაგრამ ღრმად ვართ დარწმუნებული, რომ ახლო მომავალში საჭირო იქნება გაუმჯობესებათა ასეთი სისტემის დაცვა 1) შეიცვალოს სისტემა გამგეობისა: გამგე კომიტეტი გაყოფილი უნდა იყოს ორ დამოუკიდებელ ნაწილად: ერთი განაგებდეს სკოლის **შენობის** საქმეს; მეორე ხელმძღვანელობდეს სკოლას, როგორც სასწავლებელს. 2) მკაფიოდ განსაზღვრული იყოს ფუნქციები ყველა ორგანოებისა და 3) გაუმჯობესებული იყოს როგორც პედაგოგთა, ისე აღმინისტრატორთა წრე. უკანასკნელი უნდა დაიწყებოდეს ბ-ნ დირექტორიდან, რადგან ამას ყველა

ერთნაირადა გრძნობს და ფიქრობს, თუმცა კრებებზედ ისე ნათლად არა სჩანს ხოლომე, საით მიილტვიან ისრები.

შეიძლება ეს სქემა გაუმჯობესდეს, გაფართოვდეს უფრო, მაგრამ, ჩვენის აზრით, მისი ძირითადი მხარეები საფუძვლად უნდა დაედოს იმ სკოლის საქმის მოგვარებას სადაც იზრდება ჩვენი ახალი თაობა.

*
**

პარტიული თუთიყუშები

(სადღეისო)

გაგიგონიათ როდისმე ერთ საბრალო თუთიყუშის ამბავი? არა? ან იქნებ კიდევ გაიგონეთ, მაგრამ დაგავიწყდათ? თუ ესეა, კარგი, მე გაგახსენებ, მკითხველო:

ერთ ინდოელ მოგზაურს ჰყავდა გაწვრთნილი თუთიყუში, რომელსაც თუნდა ჩვენებურ სახელ „მათიკოთი“ მიიწოდებდა. ამ თუთიყუშს უთავბოლო უბედობის დროს განსაკუთრებით უყვარდა ერთი ფრაზის განმეორება: „მათიკო ბედნიერია... მათიკო ბედნიერია...“ მართლაც, ბედნიერი იყო უღარდელი მათიკო, რადგან ასეთი უბედობისთვის პატრონი ჯილდოდ აძლევდა ხან თხილს, ხან შაქარს, ან სხვა რამ ტკბილეულს. მაგრამ რომელი ბედნიერებაა დაუსრულებელი? ინდოელის თუთიყუშსაც ერთხელაც არის უნდა უბედურება სწევოდა. მართლაც, ეს ასე მოხდა: ერთ საღამოს ჩვენს მოგზაურს ღამის თევზა მოუხდა ერთი გლეხის სახლში (შესაძლებელია, თავადის სახლშიც, მაგრამ თქმულება გლეხს ახსენებს). თუთიყუში შიაბინავა, შემდეგ ივახშმა და დაიძინა. არ ვიცი რატომ, (ამას ისევ იგივე თქმულება ამბობს) თუთიყუშს რატომღაც არაფრად ესიაგონა ნაადრევად ძილი, წამოხაჯბაჯდა, ხარიხიდან გადაფრინდ-გადმოფრინდა და თავისებურად მოჰყვა უბედობით თავის შექცევას. მაგრამ შეხედეთ მის პირქუშ ბედს! უცაბედათ სანათს ფრთა შემოჰკრა და ცეცხლი მოეკიდა. შემფრთხალმა მათიკომ იგრძნო საშინელება და გამწარებით დაიწყო ძახილი: „მათიკო ბედნიერია... მათიკო ბედნიერია...!“ მოგზაურს ყურიც არ გაუბერტყნია: შეჩვეული იყო მის ამგვარს უბედობას და ამიტომაც უღარდელად ძილს განაგრძობდა. ამასობაში კი საბრალო თუთიყუში საცოდავად დაფართხალობდა

და უკანასკნელ სულის ამოსვლამდე არ შეუწყვეტია ძახილი: „მათიკო ბედნიერია... მათიკო ბედნიერია...!“

ნეტარ არიან მორწმუნენი. მაგრამ, მკითხველო, ჩვენს მკითხველს, რამდენად „ბედნიერი“ იყო ინდოელის თუთიყუში! ილიმებით, განა? მაგრამ აჩქარდით! მოითმინეთ, პატარა მოითმინეთ, თვალი გადაავლეთ ჩვენს სოციალ პოლიტიკურ ცხოვრების მიმდინარეობას, რამდენ თუთიყუშს მოჰკრავთ თვალსა, რამდენი პარტიული თუთიყუში გაიძახის „ბედნიერია მათიკო... მათიკო ბედნიერია...“, მაშინ როდესაც თავით ბოლომდე ცეცხლის აღშია გახვეული! მართალია, ხომ, თქვენნი ღიმილი შეიცვალა... შუბლი ანაოქდა... ღრუბელი გეფინებათ... ეს სიზმარია... რაღაცა დაუჯერებელი სანახაობა... საშინელებათა საშინელება... ხომ..? თქვენ ოფლს იწურავთ... ფანტასმაგორიად გეჩვენებათ ეს სინამდვილე... აგერ, სასოწარკვეთილებამაც კი მოგიცვათ და რუსთაველის შემკრთალ ვეზირის მოწიწებით მოახსენებ როსტევიან — საქართველოს ბედს: დიახ, მართალია, მართალი:

„...მზე აღარ მზეობს ჩვენთანა, დარი არ დარობს დარულად...!“

მართლაც, რომელ მზეს შეუძლიან გაუცინოს იმ ქვეყანას, სადაც მამულიშვილთა წმიდა საფლავებზე მათი შვილები დავლურს უვლიან?

რომელ მზეს შეუძლიან დარი ახაროს იმ ქვეყანას, სადაც ერის დიდებას თვითვე ჰკლავენ, სადაც აღარ არსებობს სინიდისის მხილება, პატიოსნება? რომელ მზეს შეუძლიან იმ ქვეყნის აღორძინება და გასხივოსნება, სადაც უგუნური გატაცებით ლეგა ღრუბლებში დავქანაობთ იკაროსის ფრთებით და გვავიწყდება სინამდვილე, თუ აქ... დაბლა... სამშობლოს გულში როგორ ჰლახავენ ჩვენს ეროვნულს თავმოყვარეობას!..

თუ აქ... დაბლა... სამშობლო გულში ჭირი, შიმშილი მძვინვარებით როგორ ჰშლის ფრთებსა!..

თუ აქ... დაბლა... სამშობლო გულში როგორ ერეკებიან ჩვენს სოფლებს... ხდება დარბევა...

თუ აქ... დაბლა... სამშობლო გულში... მაგრამ რა სამშობლო, რის სამშობლოს გული?

საქმე ქვეყნიერება!..
საქმე საერთაშორისო სამშობლოა...
omni patria...
თუ არ ვუშველეთ, დაილუპება საფრანგეთი...

მას გერმანია მიჰყვება... ინგლისი... შორს ამერიკა...

აშურიანი... ტირიფონა კი, ეს საუკეთესო ეტაპებია... უკედ, სინონიმები ჩვენი... გაპროლეტარებისა... საერთაშორისო გათქვეფისა...

საერთაშორისო გაქრობისა...
მაშ რის სამშობლო, რის ტირიფონა?
ვიბრძოლოთ გარეულებისთვის...
ვიბრძოლოთ შორეულებისთვის...
იქ... შორეულ აღმოსავლეთში...
იქ... აფრიკის გულში...
იქ... თეთრ-შავ-წითელ კანიანებისთვის...
იქ... ტუნდრებში...
ვიბრძოლოთ ჩუვაშებ-სამოედ-მნაცაკანიანცებისთვის...

უჩვენოთ ვერ იარსებებს ჩინეთის რესპუბლიკა...

ფრანგთა პარლამენტი...
ლორდათა პალატა...
მაშ რის ქართველობა, რა ქართველობა!
რომელი სამშობლო.
რომელი ილია.
რომელი ყიფიანი?..
საქმე პროლეტარიატია...
საქმე გათქვეფაა...
უსახიერო სახება...
უსახელო სახელწოდება...

ან რომელი ილია და დიმიტრი ყიფიანი წარუდგება გუშინდელ მოკლულს ან ციხეში ამომწყვდეულ ამხანაგ გოგიელას, მოთარეშე სედრაკას, ბრუციან არშაკას, საქო-არაქელას, მათგან ჩვენი ხალხის რბევა და ქეღვისა...

შორეულისთვის...
ერთმანეთში ათქვეფისთვის...
ბედნიერები ვართ... ბედნიერები..!

აი, ჩვენებურ თუთიყუშების ყოველ-დღიური façon de parler!

აი, მათი ყოველ დღიური façon d'agir, ამ საზოგადო ცეცხლის მოკიდების დროს!

მაშ რომელი მზე გაგვათბობს, რომელი მზე?..

ჩემო სამშობლო, შენს ტურფა კიდებზე შორიდან ვჭკრეტ ზევსური სიდარბაისლით მოდუდუნე მტკვარს, ალაზანს, რიონს თუ გიჟურად მოთამაშე არაგვის ზვირთებს, მაგრამ რა, ეპა, სად კმარა, სად მათი ზვირთები, თუნდა სულ მთლად შენანების ცრემლად ვაქციოთ, რომ ჩამოვირეცხოთ ის სირცხვილი, რომელსაც დიდი ხანია

ჩვენი პოლიტიკური მოპარტიე თუთიყუშებისაგან განვიცდით! მაგრამ იქნებ განგებ აუცხრებელიც იყოს ეს დანტესებური ჯოჯოხეთის კარის ბჭის გავლა, რომ შენი სამოთხის მშვენიერება უფრო მეტად მოგვწყურდეს! იქნებ ამგვარ თუთიყუშებმა უფრო დაგვაშუროს შენი შვილნი შენს ბედნიერების საძიებლად...

იქნებ... იქნებ..!

დ. კასრაძე.

ქართველები აჭყარეს— ქართველებსა ჰყრიან!

...გომარეთიდან წალკისაკენ გავემგზავრეთ, შევსხედით ჯაგლაგ ცხენებზედ და გავსწიეთ ჩაქჩაქით სოფ. ბარმაქსიზისაკენ.

ცხენების პატრონი თან გამოგვყვა ტყაბუჭში გახვეული და ბევრი რამ გვიამბო გზაში; უფრო კი თავიანთ უბედურობაზედ გველაპარაკებოდა: რაც სტკივა გლეხსა იმას ამბობს. როდესაც გლეხის ტკივილებს შეეხები, ისიც არაფერს დაგიმაღავს, გადაგიხსნის თავის დამდურებულს გულს და ყველაფერს მოგითქვამს.

მან გვიამბო სოფლის მოხელეების მოქმედება, დაუსრულებელი ხარჯების მოკრეფა; სად მიდის, ან რაში იხარჯება, არაფერს უწყის; ღარიბს უფრო გვერევინ ხარჯების გაწერაში და სხვა.

სხვათაშორის გომარეთის სკოლის შენობისათვის მოკრიფეს ფულად ასი თუმანი, მასალა: რაც დასჭირდა შენობისთვის, ჩვენ მივზიდეთ და შენობა კი უვარგისი ააშენეს.

— აი, ამისთანა ამბები ხდება ჩვენში, პატრონი არაფინა გვყავს, რომ ჩვენი მოკრეფილი ხარჯები მოხმარდეს საქმეს, დააბოლოვა გზის მაჩვენებელსა.

მივადექით ჭოჭიანის მიდამოებს; იგი წარმოადგენს ხევ-ხუვს, რომელიც ძირს უფსკრულში მიექანება. ჭოჭიანის წყალი ერთვის მდ. ხრამს.

ეს ჭოჭიანის ხევ-ხუვი ეკუთვნის გომარელებს; ჩამოვედით ცხენებიდან და ჩავიარეთ მიხვეულ-მოხვეული თავდაღმართი მდ. ჭოჭიანამდის, გავედით აქაფებულ წყალში.

წყალ-გაღმა იწყობა გერმანელების— ახალშენის ალექსანდერსგილფის მამულები.

ჩვენმა ტყაპუკიანმა გზის მაჩვენებელმა ძველ ნაგზაურზედ შეგვაბრუნა, რომ ეჩვენებინა იმ ქართველების ნასახლარები, რომელნიც ამ ოცი წლის წინად მართველობამ აპყარა—სოფ. ედიშერაანთ უბანი 16 კომლი—და მათი მამული გადასცა გერმანელეზს ალექსანდერსგილფის ახალშენს.

ავედით მაღლა იმ ადგილას, სადაც ედიშერას სოფელს წყარო ჰქონია აშენებუბული. წყარო ისევ არის ქვიტკირით ნაშენი. გავიარეთ პატარა ზემოთ კიდეც, სადაც ეტყობა ნასახლარები და კიდეც მოსჩინს დამპალი ხის გომური.

ამ ნასახლარებში გერმანელებს ბოსტანი გაუშენებიათ, ესე იგი, იმ კედლებს შუა, რომლებშიაც ედიშერელები ბინადრობდნენ.

აქვე არის ძველი დანგრეული ეკლესია; მანამ ედიშერელები სცხოვრობდნენ, აქ ეკლესია განახლებული იყო და წირვა-ლოცვა სწარმოებდა, ესენი აპყარეს თუ არა, ეკლესიას, რაც ძვირუასი რამ ჰქონდა, ჩუქურთმები, კუნჭულის ქვები, ან სარკმელისა თუ კარების ქვები, ყველა გამოუღიათ, თალიც გადაუნგრევიათ გერმანელებს და თავის ახლად აშენებულ სობოროსათვის და წყაროსათვის მოუხმარებიათ.

გავცდით ნასახლარებს და ედიშერელების ყოფილ საუკეთესო სახნავ მამულებზედ გავიარეთ. მთლად კოჭიანთ ხევსა და ხრამს შუა რაც მამულია, ეკუთვნოდა ედიშერელებს.

როდესაც 1858 წ. დაასახლეს გერმანელები, სადაც ეხლა ახალშენი ალექსანდერსგილფია, ეს მამული მათ არ იმყოფინეს და მოითხოვეს ედიშერელების მამულიც, როგორც სახაზინო მამული, — მათაც შეუსრულდათ თხოვნა, აპყარეს ეს 16 კომლი ქართველი და ჩაუსახლეს მამულში გომარელებს სოფ. კაკლიანში.

მივეუახლოვდით გერმანელების ახალშენს ალექსანდერსგილფის. მაღლობზედ ხრამის პირას მდებარეობს, ძირს ვიწრო ხეობაში მიშხუის ხრამი და მიაგორებს დიდ ლოდებს (ხრამი ლიახვის ოდენა იქნება) ბარომეტრი ალექსანდერსგილფის 'იმაღლეს გვიჩვენებდა შავი ზღვის პირის თანაბრად 2488 მეტრსა. მანამ ახალშენში მივიდოდით, მყუდრო ადგილს საერთოდ გაშენებული ჰქონიათ ხილის ბაღი.

ახალშენის პირას საბოსტნეებია გაშენებული, შიგ ქალები—კარგად ჩაცმულნი—კისკისით და ხარხარით ბოსტანს ხალისით სთოხნიან.

დიდი დმანისის აქეთ მხოლოდ აქა ვხედავთ ხეხილის ბაღსა.

ალექსანდერსგილფი კარგა მოზრდილი ახალშენია, დაბას წარმოადგენს, 80 კომლი ითვლება, შენობები უფრო საუკეთესოა, ვიდრე ეკატერინოფელდში. სობოროც უკეთესია ახლად აშენებული; სობოროსთან ახლო წყაროა გამოყვანილი, თლილი ქვის აუზებით. ქუჩებით დაყოფილი ახალშენი ლამაზია.

ყველა კმაყოფილია და სიღარიბეს აქ ვერ ნახავთ.

აქ არსებობს ყველის ქარხანაც.

გერმანელებს მოჯამაგირეებად ჰყავთ ქართველები, თათრები და სხვ. აქ მუშაობა ცხენებით სწარმოებს;—მდ. ხრამიდან ხე-ტყის მასალას ზიდვენ, ხერხავენ და ბოჩკის ფიცარსა ხდიან.

აქედან აღმოსავლეთისკენ რვა ვერსის სიშორეზედ მდ. ხრამის გაღმა მდებარეობს ხევზედ, რომელიც ერთვის მდ. ხრამს, სოფ. კლდეისი. ეს სოფელი თუმცა თბილისის მაზრის რაიონშია, მაგრამ ბარმაქსიზის სამამასახლისო საზოგადოებაშია შერიცხული. 30 კომლამდის ითვლება, ქართველები არიან და სცხოვრობენ კნენა ბარათაშვილის მამულზედ. ისინი ხიზნებად ითვლებოდნენ, მაგრამ დღეს მოიჯარადრეებად არიან გადაქცეულნი და გერმანელ მოურავის ხელში ჩაცვივდნენ.

წინად ბარათაშვილის სასარგებლოდ კლდეისელები საიჯარო გადასახადს ყოველ წლივ იხდიდნენ ორას მანეთს, დღეს გერმანელი მოურავის მეცადინეობით კლდეისელებს საიჯარო გადასახადი აწეულია 800 მან. გლეხებმა მიუგზავნეს კნენა ბარათაშვილისას, რომ მამული მიეყიდნა, მაგრამ უარი მიიღეს — მამულს არა ვყიდია.

კლდეისელები მოთმინებიდან გამოსულნი და წყალ წაღებულნი ხავსს ეკიდებიან—ყველამ გულიდან ამოიღო თავისი სამშობლო, თავისი ოფლით და სისბლით გაპოხიერებულ მამულს გასცლოდა, აპყვნენ წალკისელების ბერძნების ტალღას და მათთან ერთად მოიფიქრეს გადასახლება საბერძნეთში; შესაფერი თხოვნა მიართვეს საბერძნეთის კონსულს თბილისში, სადაც სთხოვდნენ, რომ ჩვენც ვუერთდებით წალკის ბერძნებს, რომ ჩვენი მამა-პაპანი საბერძნეთიდან არიან გადმოსულნი და გსვურს იქ გადასახლება, გათხოვთ შუამდგომლობა გაგვიწიოთ საბერძნეთის მთავრობასთან, რომ ჩვენც მოგვცენ იქ დასახლებლად ალაგები.

აწერენ გვარებს ბერძნულის დაბოლოებით, ესე იგი, გოჩიტაშვილიადის, ოქროპირიძეადის, კალატოზიადი და სხვ.

საბერძნეთის კონსულმა უპასუხა მათ, რომ მოითმინეთ ჯერჯერობით და თავის დროზედ შეგატყობინებთო. კლდეისელებმა უკვე ყველამ აიღეს პასპორტებიც.

რა იციან იმ მემამულეებმა გლეხების გაჭირვება, რომელნიც თითონ არ განაგებენ და მათი მამული მოურავების ხელშია? ან რა ეცოდინებათ მათ, რომელნიც საზღვარ-გარედ სხვა და სხვა კურორტებში დასეირნობენ და მოურავებს უთვლიან, ჩქარა ფული მოგვაშველო!

მგონი მათვის სულ ერთია, ვინც უნდა ესახლებოდეს მათ მამულში, ოღონდ საიჯარო გადასახადი მეტი მიიღონ. ქართველი გლეხები მათ ყაჩაღებად და ავაზაკებად მიაჩნიათ და აკი კიდევ ერეკებიან სამშობლო ადგილებიდან.

ღიახ, დიდათ სამწუხარო ამბავია იმ დროს, როდესაც ჩვენი კნენები ბალებს მართავენ ახალ-კლუბში მათი მოურავები კი გლეხებს ავიწროებენ და ძალაუნებურად უცხო მხარეს უნდა გადაიხვეწნენ!

Legatus.

პარიზელის წერილი

ქართველთა ცხოვრებასა და მოქმედებას ახალი შინაარსი მიეცა. მშრალი სიტყვებისა და ერთმანეთის ქაშიობის მაგიერ — დღეს ბევრი ქართველი შინაარსიან საქმეს ეძებს. ეს ისე არა სჩანს, როგორც საქირთა, მაგრამ თვითეული ჩვენთაგანი გრძნობს, რომ ჩვენი ცხოვრება სულ სხვაგვარად მიმდინარეობს, ვიდრე წინად. თვით ის ქართველებიც-კი, რომლებიც ევროპისაკენ წამოსულან რაიმე მიზნის განსახორციელებლად, ძველებურად აღარ ეტანებიან იმ მშრალი „მეცნიერების“ შესწავლას, რომლის ალფა და ომეგა ცარიელ-სიტყვაობაა. ამჟამად, ჩვენი თანამემამულენი სდგანან სრულიად გარეშე იმ წრეებისა, რომელთათვის სიტყვა ერთია და საქმე მეორე, ე. ი. რომელთათვის საქმის გაკეთება შეიძლება მხოლოდ უარპყოფითი გრძნობებით და მათთვისაც გაუგებარი ფრაზებით. ისინი აღარ ეკარებიან ამ წრეებს, გარდა ორი-სამი „ავადმყოფობით“ შეპყრობილი ახალგაზრდისა, რომლებიც შეუძლებლად სცნობენ მათთვის ცხოვრებას, თუ ყოველივე მიტინგს არ დაესწრნენ და ყოველივე მიტინგზე რაიმე გენიალური სისულელე არ წარმოითქვას.

ქართველთა დიდი უმრავლესობა დღეს სამშობლოზე ჰფიქრობს. ყოველივე მისი სიხარული

ან უბედურება მათზედაც იჩენს თავს. განსაკუთრებით „ტირიფონის საკითხმა“ და მის მიერ გამოწვეულმა შიშმა საგონებელში ჩააგდო აქაური ქართველები. იმისდა-მიუხედავად რომ მათ არც ფართონაცნობობა აქვთ აქაურ პოლიტიკურ წრეებთან, რომ მათ არც მატერიალური შეძლება აქვთ აქაური პრესა აალაპარაკონ, — ყველაფრის ამისა და მიუხედავად, მათ დიდი ღაპარაკი გამოიწვიეს საფრანგეთისა და საერთოდ ევროპის პრესაში იმ უბედურების გამო, რომელიც ოციათას გლეხს მოეღლის საქართველოში. მათ დააარსეს წარჩინებულ ფრანგთა დახმარებით „საქართველოს უფლებათა დამცველი ლიგა“, რომელმაც გამოაცხადა მკაცრი პროტესტი ჩვენი გლეხების განღვევის წინააღმდეგ სამშობლო მიწა-წყლიდან; ეს პროტესტი ტელეგრაფით დაეგზავნათ რუსეთისა, გერმანიისა, ინგლისისა და იტალიის დიდს გაზეთებს. საფრანგეთის პრესამ მხარი დაუჭირა, და გაზეთმა „Humanité“ მ უკვე უძღვნა საქართველოს ვრცელი წერილი, რომელიც გაზეთის პირველ გვერდზე იყო მოთავსებული. გამოჩენილი მწერალი და საზოგადო მოღვაწე მაქს ნორდაუ დიდი თანაგრძნობით მოეკიდა ჩვენს საქმეს, აგრედვე „ადამიანისა და მოქალაქის დამცველი ლიგა“. როგორც გავიგეთ, ლიგას აზრად აქვს ახლო მომავალში წერილით მიმართოს საფრანგეთის პარლამენტის და სენატის წევრთ. ამას გარდა მას სურს მოახდინოს დიდი მიტინგი ანატოლ ფრანსისა და პიერ ლოტის მონაწილეობით.

როგორც ხედავთ, პარიზის ქართველობა, სამშობლოს ჩამოშორებული, მაინც მასზე ფიქრობს. შეიძლება ბევრი რამ გაკეთდეს ისეთი, რაიცა დაგვახლოვებს ევროპასთან და შეძლებას მოგვცემს ევროპის საზოგადოებრივი აზრი დავიმეგობროთ. თუ საქართველოშიაც არ დაიშურეს მათი დახმარება, ახლად დაარსებული ლიგა ბევრის გაკეთებას შესძლებს ამ მხრივ. მხოლოდ საქირთა, რომ ქართველმა საზოგადოებამ თვისი თანაგრძნობით და ნდობით ლიგის მოქმედება უფრო ფართო და ღონიერი გახადოს.

ვ. ლ - ძე.

რედაქტორ-გამომცემელი

რ. გაბაშვილი.

15. 12.

9/68

მიიღება ხელის მოწერა 1914 წ.

ყოველ კვირეულ საზოგადო-ეკონომიურ

და სალიბერატურო ჟურნალ

„კლდე“-ზედ.

ფასი:	1 წლით.	3 მან.
	6 თვით.	2 მან.
	3 თვით.	1 მან.

ცალკე ნომერი ყველგან 5 კაპ.

ყოველდღიური საკრედიტო და სალიბერატურო გაზეთი

„იმერეთი“

ახალის რედაქციით და თანამშრომლებით.

მიიღება ხელის მოწერა 1914 წლისათვის. გაზეთის ფასი: ერთი წლით—7 მან. ნახევარი წლით 4 მან. ერთი თვით—80 კ. ცალკე ნომერი ერთი შაური.

ადრესი: Кутаисъ, редакция газ „Имерети“.

1894 წლიდან

1914 წლამდის

საუკეთესო დგინოდ ითვლება დგინოდ

საზოგადოება „კახეთი“-სა

ტელეფონი: № 73 და 3—51.

თბილისი: გოგოლის ქუჩა 63 და ერევნის მოედანი.

განყოფილებანი: ბაქოში, ასხაბადში, ტაშკენტში, მოსკოვში, ბათოში, რასტოვში და სხ.

ელექტრომბეჭდავი სტამბა ს. ლოსაბერიძისა, მოსკოვის ქუჩა 5.

